

У сріблястому тумані босоніж чорною землею йде семилітня гуцулка Клеверик. Вона вдягнена в народну сукню, на одязі білим по білому вишито квіти. Аж до талії біло-сніжна сукня вкрита чорним-чорним волоссям. Дівчинка несе калину і коробочку, в якій є фотографії та яблуко. Гуцулка розтирає ягідки калини на губах і від цієї забави голосно сміється. Від кожної смішинки суворим людям у великих містах стає млосно, немов їхні життя прикрасилися клубками лоскiтливих хмарок.

— У мене є червоний колір, — каже Клеверик, показуючи своїй бабусі Пелагії калину. Цієї миті всенький світ — туман, мрії, дощик, капелюхи й будинки — усе стає кольору калини. — А ще в мене є малюнки людей.

— У тобі є любов і мистецтво, — відповідає Пелагія, і туман розсіюється. Бабуся підводить дівчинку до дзеркала, що висить надворі. Біля дзеркала танцюють великі Сонячні Зайці та Сонячні Леви.

— Я хочу намалювати квіти на сукні, — дівчинка вдивляється в свої очі й навмання малює на білій сукенці калиною квітку біля серця. Темно-червона рослина оживає: мала гуцулочка відчуває у своїх грудях квіткове дихання.

— Пора тобі, дівко, вибирати сукню з твоїми власними барвами! — сплескує в долоні стара знахарка. — Яку ти хочеш сукеночку?

— Чорну, а на ній — квіти з травичкою, — трохи подумавши, зізнається дівчинка і сідає бабусі на коліна. — Як чорна земля, трави та ружі. Отака буде моя сукеночка!

— Справжня гуцулка! Таким буде твій одяг на все життя. А коли в твоєму серденьку розквітне любов, ти вберешся в сонячну гуцульську сорочку, — радіє Пелагія. Її гучні слова розносяться горами і розчиняються в духмяному смереківому небі.

КЛЕВЕРИК

«Клекотати» і «вертатися» — такі два важливі слова заховали гуцули в імені дівчинки Клеверик. Її великі карі очі дивляться на світ із захватом і ледь помітним страхом. Від тонкого сприйняття світу Клеверик, яку часто називають просто Клевер, нервово перебирає пальчиками. Жести магнетизують. Спершу люди задивляються на неспокійні руки дівчинки, потім губляться в її очах, зачаровуються й починають уважно роздивлятися всю гуцулку.

— Ви знаходили чарівне червоне яблуко? — запитує всіх дівчинка. Щодня вона шукає особливе яблучко, бо на п'ятий день народження Пелагія подарувала внучці... загадку. Стара знахарка сказала, що дівчинка повинна протягом життя розшукати чарівне червоне яблуко, котре робить людину щасливою на рідній землі та відкриває таємницю, як залишити своєму народові у спадок скарби.

Відтак з п'ятирічного віку тендітна гуцулка невисокого зросту губиться в горах і шукає чарівне червоне яблуко. Зустрівши Клевер, люди милуються: її бліде тіло вкрите родимками, а обличчя в ластовинні. Каро-зеленкаві очі та бліде веснянкувате личко контрастують з довгими чорними косами. Нервові пальчики гуцулки часто плутаються у волоссі.

Прізвище Клевер — Афинка (так гуцули називають чорниці). Дівчина справді схожа на лісову ягідку: темне волосся, з-за пасем якого виблискують очі. А кожна її усмішка — немов сік, що витікає з гірського серця.

Клеверик любить гребінець з дерева дикої груші. Дівчинка завжди розчісується, стоячи перед вікном.

Біля віконної рами на стіні висить невелике чотирикутне дзеркало, в якому видно лише очі. За вікном — гори. Гуцулочка розчісує волосся і дивиться то в свої очі, то на гори. Думає лиш про одне: де це Бог заховав чарівне червоне яблуко. Коли дівчинка повільно веде гребінцем по волоссю або розплутує його пальчиками, її голова гордо піднята — Клеверик знає, що вона мусить бути гідною гуцулкою, яка росте на землі своїх батьків.

— Тоненька і міцна, як виноградна лоза! — любить казати про свою внучку Пелагія.

Велика пристрасть Клевер — це мистецтво фотографії. Відверті світлини, на яких показано оголену жінку в єднанні з природою, Клевер називає святими картинами.

Говорить Клеверик голосно. Мова її або швидка й поетична, або повільна й меланхолійна. Улюблений вислів дівчинки: «Хто до мене — я до нього. Хто від мене — я ще дальш». Гуцулочка любить вигукувати на людях гострі непристойні слова — вона знає, що це є найлегший спосіб сказати правду.

Ще одна правда про Клевер: її настрої міняється дуже швидко, але завжди головне для дівчинки — знайти чарівне червоне яблуко.

СІМ'Я ТА ЇЇ ВСЕСВІТ

— Клевер! Клевер! — розноситься горами голос Пелагії.

— Наша мала ластівка знову танцює біля дзвона, — відповідає з усмішкою чоловік на ім'я Георгій і продовжує різьбити

дерево. Його волосся та скромний полотняний одяг – у тирсі. Старі гуцули люблять казати, що в моменти видатної різьбярської творчості на світ пухнастим дощиком падає золотиста тирса.

Міцні чоловічі пальці, почорнілі від щоденної праці, тримають маленький різець і торкаються ним серцевини липи. Чоловік вирізає за прожилками дерева обличчя людини. Це є унікальний дар гуцула: в лініях деревини розпізнавати лиця.

Георгій завжди різьбить на колінах. Ходить чоловік переважно босоніж: йому подобається відчувати під ногами холодний дотик, енергію гуцульської землі. Різьбяр працює натхненно і підіймає голову лишень тоді, коли з високої гори, десь зі сріблястого туману, чути дзвін. Він знає, то танцює його донька Клевер.

Хто вони, ці троє горян? Гуцулка Клеверик – дівчинка, яка живе з батьком Георгієм і бабусею Пелагією в гуцульському селищі Народне. Георгій – відомий на весь світ різьбяр. Пелагія – знахарка-старожилка, яка знається на травах. Клеверик щодня переймає бабусин досвід і вивчає рослини, а теплої світанкової години любить танцювати на гірській вершині та бити в дзвін. Сьогодні, жовтневого ранку, переповненого оранжевим світлом, дівчинка танцювала довше звичайного, тому бабуся мусить гукати її до сніданку. Поки Клевер біжить з гори, весела Пелагія виносить Георгієві горнятко цілющого чаю з фруктів і листочків кропиви. Чоловік дякує, швидкими ковтками випиває теплий напій і продовжує різьбити. Планету вкриває золотистий дощик з тирси, люди зупиняються і відчують життя так, ніби вони – оголені нерви. Усе навколо огортає великий листок свіжої духмяної кропиви – світ приємно жалить кожного. Заради здоров'я і тонесенького відчуття миті.

За спиною різьбяр – великий яблуневий сад. Три тисячі яблук щосезону. Сад простягається вгору. Найвищі дерева – внизу, найнижчі – на висоті. Найстаріша яблунька росте на самому вершечку. Клеверик запевняє: якщо люди в країні є щасливими, яблунька любить співати.

Від старої яблуні починається дорога до давньої церкви, вкритої обпаленими драницями, та дзвіниці, викладеної зі старого каміння, з трьома церковними дзвонами. Дорога веде через цвинтар. Гуцульський цвинтар – це могили у старих травах, які ще пам'ятають співи прадавніх птахів, та хрести, вкриті сухими суцвіттями. Хрести нефарбовані, вони мають природний колір деревини і відшліфовані руками тих, хто шанує пам'ять про померлих. Коли йдеш стежиною через цвинтар, є лише тиша, суцвіття і гори обабіч. Цвинтар розташований на гірській вершині, а тому на нього часто падають старі хмари. Далеко за цвинтарем на найвищій точці гори – дужий дуб зі дзвоном.

Великий гучний дзвін... Щоранку донька різьбяр приходив сюди і бачить перед собою почеплений до дерева музичний інструмент. Він має вигляд груші. А всередині цієї груші є ударники. Горянці подобається, коли ударник називають серцем. Кожен охочий гуцул чи гість Народного може прийти до інструмента і змусити його звучати: людина смикає за мотузку, прикріплену до двох сердець, і серця гойдаються всередині музичної груші.

Дитинство Клеверик минає біля дзвона: вона слухає свою сповідь і сповіді інших людей... Дівчинка відчуває: первинно всі мелодії поєднає тема любові.

Танцювати біля дзвона Клевер навчила бабуся.

– Йди до дзвона і танцюй! Слухай гори і відкривай магію свого серця, – повчає Пелагія, завжди вдягнена в народні вишиті сукні. – Щоразу, коли ти смикаєш за мотузку і дзвін

починає гойдатися, танцюй! Показуй свою мелодію, показуй свою форму. Ти ж бо, дівко, є гуцулка! А гуцулки ніколи не гублять мелодії в своєму серці, навіть якщо вони на колінах! Танцюй і пізнавай історію своєї землі! Глянь, як скручене дерево тягнеться вгору! Так і ти вчися бути щирою гуцулкою...

ДИКЕ ДЕРЕВО

Що то за маленьке дерево росте біля дзвона? То є яблунька. Дика. Тонесенька. Дуже покручена. Надзвичайним у дерева є гілля: таке тонке і хвилясте, що нагадує заплутані нитки. На дереві є два вузлики. Здається, це очі.

Клевер буває біля яблуньки кожного досвітку – горяни прокидаються рано. Дівчинка торкається покрученого стовбура, водить рукою по вузликах. Тонкі вправні пальчики, здається, вже обмацали кожен квадратний сантиметр кори. Мала горянка часто думає про те, що її батько, як завжди, з п'ятої години ранку сидить на холодній землі та за прожилками старих повалених дерев творить лица людей чи лики святих. І коли Клевер веде рукою по маленькій скрученій яблуньці, вона розуміє, що це деревце таїть у собі портрет усього Всесвіту.

– Тату, скручена яблунька – то жінка, – сказала в дитинстві Клевер. Це зауваження не потребувало відповіді.

Маленька дівчинка і маленьке покручене деревце – до світок за досвітком можна бачити цю картину. Найбільше Клеверик любить притулятися обличчям до шершавої кори та просити яблуньку розказати, де заховане чарівне червоне яблуко. У відповідь яблунька обіймає дівчинку своїм тоненьким гіллям. А ще горянка любить вхопитися тендітними ручками за найміцнішу гілку і висіти вниз головою, доки до лица не прилине кров і не стане жарко. Зали-

шається єдине відчуття – гарячого магічного гуцульського Всесвіту.

Зустрівши світанок біля дзвона та яблуньки, Клеверик завжди виймає металеву коробочку з улюбленими фотографіями. На світлинах щирі митці поєднали красу нагої жінки з красою природи. Клевер роздивляється, затамувавши подих. А потім прибігає додому і пише свої враження на картонному аркушику. Усе написане ховає в народну ткану торбинку – тайстру. З кожним роком записи стають усе пристраснішими – жіноча душа викручується...

СОНЯЧНІ ЗВІРІ

Інколи Клеверик не танцює біля дзвона, а просто сидить під його грушею (у ній так само чути звук гір, як у мушлі чути звук океану). Вслухаючись у гірський шепіт спокійного дзвона, Клеверик милується барвами природи. Вона часто спостерігає за тим, як сходить сонце і проміння освітлює гуцульський Всесвіт. Як усе стає медовим і народжуються Сонячні Зайці та Сонячні Леви. Це найбільш казкові миті в житті гуцулів: дивитися, як світом витанцьовують вишиті сонцем звірі.

«Коли любиш сидіти на рідній землі й дивитися за горизонт, Бог дарує тобі казку. Сонце вишиває в повітрі звірів, яких живими робить віддане своїй країні серденько. А якщо взяти й піти одразу за горизонт, не пізнавши рідної землі, ніякої казки ти вже ніколи не побачиш, жодного сонячного звіряти», – так повчає внучку Пелагія.

Клеверик помітила дещо важливе: влітку сонце сходить швидко, і кожна сукеночка миттю стає золотистою, а в лівій кишені біля серця народжуються Сонячні Зайці та Сонячні Леви. А от узимку сонце є блідим, і казкових звірат

не помітно — вони сплять у лівій кишені малої гуцулки. Зате при тьмяному освітленні темно-червоні та темно-зелені квіти на народній сукні Клеверик видаються дуже яскравими. «Найважчої чорної днини барвисті народні ружі стануть твоїм рятунком», — запевняє Пелагія.

ТАЄМНИЦЯ

На вершині біля дзвона Клеверик завжди розглядає грубесні дроти, які видніються високо поміж хмарами. Маленька горянка не знає, де вони беруть початок і за якими горизонтами губляться.

— Татусю, а що це за дроти? — запитує гуцулка, ховаючись в батькових обіймах. Обоє сидять під дзвоном і милуються гірським краєвидом. Ластівки дзьобиками постукують у дзвін.

— Рано ще тобі знати цю таємницю, — сумно відповідає Георгій, а одна з ластівок починає наспівувати щось тужливе. Несподівано світом проносяться громовиці.

— Я чула, як у селі говорили, що казку цих дротів поховали по своїх будинках старенькі гуцули. І що коли в нашій країні зціляться серця людей, то буде в Народному небачене свято, — від слів Клевер громовиці вщухають. Люди планети чують тишу, яку починає наповнювати пташиний спів.

— Моя ластівочко, ти ростимеш, твої крила ставатимуть дужими, й одного щасливого дня ти зрозумієш цю таємницю, — Георгій цілує доньку в щічку та дарує їй різьблену ластівку. На спині в птахи сидить чоловік із жінкою.

— Я тебе люблю, татусю, — радісна Клеверик з трепетом бере до рук різьбярський дарунок батька. Серця людей калатають немов маленькі щирі дзвоники, що їх зачепили своїми крилами ластівки.

— І я тебе люблю, зайчику мій, — каже різьбяр, і швидкий гірський вітер розносить відлуння його слів по усій планеті.

ДВА СЛОВА

Коли Клевер виповнилося десять років, бабуся подарувала їй... два слова.

— Дівко, ану йди сюди! — гукає іменинницю Пелагія. Знахарка сидить на лавиці під стріхою та вишиває сукню, а навколо неї витанцьовують виткані гірським туманом ведмеді. — Я тобі на вушко прошепочу дарунок, і ти його пам'ятатимеш усе життя. Мій дарунок допоможе тобі шукати чарівне червоне яблуко.

Клеверик нахиляється до бабусі, стара гуцулка шепоче їй на вушко два слова, і дівчинка голосно сміється. Після короткої розмови іменинниця стрімголов вибігає на вершину саду.

— Так пробігла, мов гуцульська комета! — гукає дівчинці вслід сусідка Ганнуса.

На вершині саду Клевер вилазить на найстарішу яблуньку, сміється від насолоди і кричить на весь світ два слова:

— Сука! Суkenочка!

Ось які два слова бабця подарувала своїй внучці. Пелагія, маючи добрячий гумор, пояснила, що в цих словах ховається справжня пристрасна душа гуцульської жінки.

ГРУШІ

Раз на рік Георгій дарує Клевер дві зелені груші. Дівчинка кладе їх у дерев'яний таріль і день за днем спостерігає, як